

[4.]

TRACTATVS
De
SABBATO,
IN QVO DOCTRINA ECCLE-
SIA PRIMITIUA DECLARATUR AC DEFENDITUR.

AUTHORE
THOMA BRODÆO ANGLO.

IEREM: 6.16.

Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona.

Anno M D C XXVII.

Pgnoscat Lector stilo minus eleganti : annus enim iam agitur vicesimus quartus ex quo lingua latina vel decem tantum lineas exaraui. Vir doctissimus, D.Io.Prideaux, nuper edidit orationem (*elegantissime conscriptam*) de Sabbato: consulo veritatis studiosis , vt hanc eius orationem etiam perlegant.

TRACTATVS

De

SABBATO.

CAP. I.

DEVS, absoluta sex diebus creatione, requieuit ab operibus die septimo: quam obrem benedixit diei septimo, & pro confessu sanctificauit illum. Benedixitne Deus septimo, quum sumunt, primum incepit, an post exitum, incertum est; sed magis videtur probabile, post exitum benedixisse: benedixit ^{Gen. 2.} Nonnulli enim, quoniam in ea requieuerat (non, requiesceret) & refocillatus ^{fuisse san-} est. Ex. 31. 17. mos est hominum benedicere diei vel horæ, in quibus dijeatum; magni aliquid boni percepérunt: sic Deus, gustatà quasire quietis dul. ^{diem hunc septimum ab Adams} cedine in die septimo, adducitur, ut ei benediceret, & sanctifi- ^{cum ramo verisimile sit, ut vi-} catet. ^{des, Deum}

Non legimus, Deum præcepisse Adamo, ut sanctificaret hunc septi- ^{er non nisi} mudiē: & aliud est, Deum sanctificare diem aliquam aliud, præcipere post exitum hominibus, ut sanctificant. Nusquam legitur, Deum præcepisse Ada- ^{Præmisit benedixisse.} mo, ut sanctificaret Sabbathum: nusquam legitur, Adamum, Noab, vel Abrahamum sanctificasse Sabbathum: & præterea, mentio nulla facta ^{siquidem} est hebdomadarum (quam temporis distinctionem Sabbathum con-panit hoc stituit) donec egredierentur filii ex Ægypto; quanquam post exitum ^{Moses iux.} Israélitarum, & Sabbathi institutionem, mentio facta est tam hebdo- ^{ta abulens sem) ut mandari mandat} madarum, quam dierum, mensium, vel annorum.

a quietatem, non initium. D. Prideaux in Oras : de Sabbatho.

Manda ostenderet

Mandatum de Sabbato sanctificando primitus per manum Moys
Exod:15. traditum fuit, quod etiam populus violauit illico: unde factum est, vt
Patriar- Deus postea id ipsum in memoriam illi reuocans, dixerit; Recordare
chie nullus diei Sabbati, vt sanctifices illum: sex diebus operaberis, & facies &c.
dies fuit D. Boys in expositione huius mandati ita scribit: Primo, manda-
prescriptus, tum proponitur breuiter, Recordare diei Sabbati, vt sanctifices illum:
quem san- tum exponitur largius, Deo primum ostendente, quisnam dies sit Sab-
biificant. batum, nempe, septimus; deinde, quomodo sanctificetur, non facies
Zan: Red: de loc. sacr. vllum opus tu, & filius tuus &c. hactenus ille. Postremo, redditur ra-
quaest. 1. tio hoc quare requiritur ab Israelitis; quoniam sex diebus fecit Deus
Sanctifica- celum & terram &c. Ad eundem fere modum Vitellus & Zanchius
bis Sabba- hoc mandatum explicant, & haec analysis est admodum naturalis ac
sum, hoc ost. si expo- genuina.
natur, non facies vllum opus in die septimo. *Nota.*

Mandato ita explicato, sensus iam exquirendus est: is vero est du-
plex, literalis, & spiritualis vel mysticus. Sensus literalis hic est, non
facies vllum opus in die septimo, sic enim Deus ipse (vrauisti) expo-
nit haec verba, Recordare diei Sabbati, vt sanctifices illum. Sensus spi-
ritualis sic habet, Cessabis omni die ab operibus uteris hominis, ab in-
vidia, ebrietate, scortatione &c. & iuxta hunc mysticum sensum, ne-
mo est qui dicit, quartum Decalogi mandatum nos ligare ad sanctifi-
candum diem vllum; iuxta alterum vero, sunt qui dicunt.

Duplex enim est sententia de hoc precepto iuxta literam: una,
quod sit ceremoniale; altera, quod sit partim ceremoniale, & partim
morale.

C A P. II.

Prioris sententiae confirmatio.

Leffit. lib. 2. **cap. 3. foli. 2.** Prior sententia fuit patrum, sicut testatur Caluinus; umbratile ve-
teres nuncupare solent: & hoc vt melius appareat, nonnulla pa-
Sabbatum trum dicta adiungam.
vetus Sa- Et fortasse ad aliud ipsum eius latibulum pertinet, quod in Deca-
umbratile; logo qui datus est in monte Sinai, hoc solum precepto figurato oc-
spir. & lit. cultatum est, quod ad Sabbathum pertinet. Aug. de spir. & lit. cap. 15.
cap. 14. Scire

3

Sicut prius debet quis, opera legis bipartita esse: nam partim in Sacramentis, partim verò in moribus accipiuntur. Ad sacramenta pertinent circumcisio carnis, Sabbathum temporale, neomenia, sacrificia, atq; omnes huiusmodi innumerabiles obseruationes. Ad mores autem non occides: non mæchaberis: non falsum testimonium dices; & talia cætera. Aug. lib. expos. in Epist. ad Galad.

In illis igitur decem præceptis, excepta Sabbati obseruatione, dica. *Aug. de
tur mihi, quid non sit obseruandum à Christiano, siue de non facien-
dis, colendis & idolis, atque vllis Dijs, præter vnum verum Deum; siue
de non accipiendo nomine Domini in vanum; siue de honore paren-
tibus deferendo; siue de cauendis formicationibus, homicidijs, furtis,
falsis testimoniis, dere aliena concupiscenda: Quid horum quisquam
dixerit, Christianum non debere seruare?* *Aug. de
tur mihi, quid non sit obseruandum à Christiano, siue de non facien-
dis, colendis & idolis, atque vllis Dijs, præter vnum verum Deum; siue
de non accipiendo nomine Domini in vanum; siue de honore paren-
tibus deferendo; siue de cauendis formicationibus, homicidijs, furtis,
falsis testimoniis, dere aliena concupiscenda: Quid horum quisquam
dixerit, Christianum non debere seruare?*

Denique doceant Iudæi, Adam sabbatizâsse; aut Abel hostiam &c. *Tertul' lib.
adversus
Iudaos
vide locit.*
aut Melchizedek in suo sacerdotio legem Sabbati accepisse. Sed di-
cuntur lunt Iudæi; Ex quo hoc præceptum datum est per Moysen, exin-
de obseruandum fuisse. Manifestum est itaq; , non æternum , nec spi-
rituale, sed temporale fuisse præceptum, quod quandoq; cessaret.

Hesychius in Leuit. tollit præceptum de Sabbatho, dicens non per-
tinere ad decem verba æterna Decalogi, quia ad tempus tantum ser-
uandum erat. Zanch. Red. cap. 11. thes. 4.

Per multos assetit Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone fan-
titate præcelluisse, qui nunquam obseruarunt Sabbatho. D. Prideaux
in Orat. de sab.

Legis iustitia prima & salutatis decem habet mandata: primum co-
gnoscere vnum Deum: secundum, abstinere ab idolis: tertium , non
peierare : quartum, colere sabbatum spirituale: quintum &c. Nota; *Mit Ho-*
Cole sabbatum spirituale , est 4. De calogi præceptum secundum *mil. 49.*
Chrysostomum: & sic Augustinus; in te omnia illa decem præcepta *Qui aliud*
*solum ibi, quod de sabbato positum est, figurate obseruandum præ-
cipitur.* *colit Sab-*
batum, *præterquæ*
spirituale, colit sabbatum carnaliter iuxta patres; & sapere secundum carnem mortis ipsi; *Aug. spqr. &
lit. cap. 14.*

Argum. I.

Hęc patrum sententia nititur verbis D. Pauli clarissimis, Col. 2. De-
leto quod aduersum nos erat rituum chirographo &c. Ne quis igitur *Col. 2. 14.*
vos *15. 16. 17.*

4

vos autem damnet ob cibum, vel potum, aut respectu diei festi, aut nouilunij, aut Sabbatorum; Quae sunt umbra terum futurorum, at corpus est Christi. Hic per sabbatum ver. 16. intelligo Sabbatum septem dierum, hisce inductionibus. i. Apostolus alio vtitur verbo ad denotandum Pascha & reliqua Iudeorum festa maxime accommodato,, nempe, ioptus. 2. Omnes docti (quantum scio) ita interpretantur.

Obiect. Ego tamen pernego. Respon. Tunc scires velim, nullum extare contextum, quo probari potest, nebis licere Iudeorum Sabbatho laborare. Si existimes, hoc posse probari ex epistolis ad Romanos, & Galatas. Respon. Qui negat Paulum hic loqui de sabbato hebdodario, melius neget loqui de eodem ad Romanos 14. vel ad Gal. 4. hic enim (Col. 1.) habemus distributionem particulatę, & ipsummet verbum, Sabbathum, usurpatum ab Apostolo. Si rursus existimes, hoc posse probari ex illis contextibus, Act. 20. 1. cor. 16. Respon. Nihil minus. Supponamus, Deum, illo ipso die quo Christus resurrexit,

quam diu ita loquutum fuisse; Recordare diei Sabbathi &c. & postquam Deus lex ista finem fecisset loquendi, Christum dixisse; Dies iste, quo resurrexi a mortuis, deinceps vocabitur Dominicus: hoc die, progressu temporis, Iohannes erit in spiritu; & hoc ipso die conuenient omnes mei Discipuli ad audiendum verbum, ad frangendam panem &c. Quid haec si Dei vox semper ex audita fuisset sonans, et mente sensi.

Apostolus Col. 2. loquitur de sabbato 7. dierum, & qui negat, Iudeorum Sabbathum custodiat oportet. Iam, ex hoc contextu sic arguo: Sabbathum erat umbra: ergo præceptum de sabbato est umbratile, & deleatur ver. 14. Perpendat lector Christianus, tantum hic dici de Sabbatho & eius præcepto, quantum dicitur de nouilunio præcepto; eiusdem; immo vero, quantum dici potest: plus enim non potest: plus enim non potest dici de nouilunio, quam quod sit umbra; nec de præcepto ipsius, quam quod sit chirographus deletus, vel abrogatus, Ephes. 2.

Argum. II.

Si Noah, Abraham, Lot, &c. Isaac do- cussint vos in generationibus vestris, ut scatis, quod sum Iehoua sanctificans vos; Ex. 31. 13. hinc sic ratioinor. Sabbathum erat signum: ergo præcep- ptum de sabbato erat significativum, vel ceremoniale. filios suos, & Melchisedek populum suum sabbatizare, sabbatum non fuisset signum Iudaicis: mundus enim repetitus fuisset sabbatizantisibus illo tempore, ac diu postea, ita ut huius reciprocum dubio crebra faret apud Ethnices authorres.

5

Si Sabbatum erat signum Israëlitis, certe non erat illis commune cum aliis gentibus; & consequenter, erat mere ceremonia, sicut erat circumcisio. Abrahamus accepit signum circumcisionis, & Israëlitæ acceperunt signum Sabbati.

Argum. III.

Tertium argumentum sumi potest à dissimilitudine, quam habet præceptum de Sabbato cum moralibus præceptis; & à similitudine, quam habet cum præceptis ceremonialibus.

1. Præcepta moralia ligant omni tempore: præceptum de Sabbato certis tantum temporibus, sicut præcepta de diebus festis. 2. Nullum munus sine officium, præcepto morali iniunctum, vñquam fuit umbra vel signum alicuius rei: Sabbatum erat signum, ut circumcisione; & umbra, ut nouilunium. 3. Quidcunq; prohibitum est præcepto morali, tum in causa necessitatis, quem extra causam necessitatis, fieri non debet: opus prohibitum. 4. Decalogi mandato, si fieret in causa necessitatis, non erat peccatum; quod extra huiusmodi causam necessitatis factum mortem promerebatur. Quartum mandatum cessit hominem, necessitati, id quod de nullo alio mandato dicendum est.

C A P . III.

Posteriori sententia confutatio.

Quando posterior suborta est opinio, me protus latet; sed antiquiori fuisse temporib. Cahuini, hæc eius verba satis indicant. Ita euane-
scunt nunc pseudoprophetarum, qui Iudaica opinione populū super-
riorib. seculis imbuerunt nihil aliud afferentes, nisi abrogatū esse, quod
ceremoniale erat in hoc mandato (id vocant sua lingua diei septima
taxationem) remanere autem quod morale est, nempe vnius diei ob-
seruationem in hebdomade. Ad argumenta venio, quæ sunt duo tan-
tum alicuius momenti.

Argum. I.

Deus præcepit Adamo ante lapsum sanctificare septimum diē: pro-
inde sanctificatio vni^o diei in hebdomade est moralis; & consequenter, de auorum
quartiū Decalogi mandatū est partim morale, & partim ceremoniale.

Huic argumento, cum ex variis constet partibus, quò melius elu-
cescat veritas, particulatim respondebimus.

Deus præcepit Adamo.

Resp. Non constat, sicut ante dictū est, cap. i & si præcepisset, cur nō nata-

sacra

*Inflit. lib. 2
cap. 8. j. 7.*

34.

Nonnulli

dicunt, re-

manare

quod mo-

rale est,

nampe

alicuius

dei ob-

servationē,

hebdomadā.

de auorum

partim

ceremoniale.

est impra-

babilitas i-

sta à Cal-

mino dama-

sacra contineretur pagina? Qui plus vult credi, quam scriptum reperi-
mus, & quum est, ut doceat, quare non scriberetur.

Sed dicet aliquis: Quam aliam ob causam sanctificauit Deus septi-
timū? Respon. Quoniam nos, qui homines sumus latet ratio alicuius
Dei actionis, non proinde debemus affirmare, Deum id fecisse, quod
nusquam fecisse legitur. Hęc, quę sequuntur, an sint rationes, necnē,
ipse iudicato: ego non ausim ita dicere; non eram cum Deo, quando
fundabat terram.

*Paradīsus, arbor vīsa, & dies se-
parant omnes* 1. Apparet ex Epist. ad Hebr. cap. 4. Dei requies fuisse typicam: se-
primus, quo Deus requieuit, & quem sanctificauit, erat typus sabbatis-
primus, & mi illius, qui relinquitur populo Dei.

*multis de-
bi volunt.* 2. Deus potuit sanctificare septimum ab initio, rei alicuius gratia,
non praesentis, sed futurę, nimirum, ut sanctificaretur ab Israhelitis in
terra Canaan, altero quasi paradiſo, & typō etiā regni celorum. Tem-
pus benedictum & locus benedictus, dies sanctus & terra sancta opti-
me conueniunt.

Cum steterit homo coram Christi tribunali, & interrogatus fuerit:
Cur tūdixisti, Deum huiusmodi mandatum dedisse Adamo? Hęc re-
spōsio, non vidi, quām aliam ob causam sanctificauit Deus septi-
mū, reperietur similis Adami prēceptorio ex foliis fuculneis consuto.

An et lapsus sanctificare septimum.

Respon. Quā plurimi sentiunt, Adamum cecidisse die sexto: &
alioqui filius eius primo genitus non fuisset in peccato conceptus. 2.
Diabolus (qua fuit malitia) tētāuit proculdubio, quā potuit citissimē
quęlibet hora annus vila est, donec fieret homicida. 3. Quanto cito
aggrederetur primos parentes, tanto spes erat facilius p̄ualeſcondi:
si distulisset diem unum aut alterum, malier forte didicisset Cūpote:
experientia edocta) bruta animalia ex se se loqui non potuisse; quod
si cognouisset Eua, obſtupefacta potius quam decepta fuisset. 4. Quis
tandē (idq; sine omni curiositate) nō sitiret quasi intelligere, quomo-
do Adamus & Eua illo primo sabbato se ḡerebāt? nonne hoc prælustra-
fuisset exēplar omnib. eorum posteris vñq; ad mundi finē insulabilēt

Proinde sanctificatio vñius diei in Hebdomade est moralis.

Respon. Imo potius; Proinde sanctificatio diei septimi est moralis:
hęc enim sequela est illa proximior; & si proximior negetur sequela,
multo magis remotior negari debet. Quamobrem (miror) erit sancti-
fica-

7
ficatio vnius diei in hebdomade moralis potius, quā ipsius diei septimi. An vlla potest afferri ratio vel minimi momenti? Scriptura enim (sat scio) hic procul muta est.

Argum. II.

Præceptum de S. bbato collocatur inter præcepta moralia in Tabulis fæderis: proinde est ipsum partim morale, ac eiusdem cum cæteris naturæ. Argumenta petita ex Gen. 2. & Exod. 20. aut probant, quod sit morale ac perpetuum eundem obseruare diem, quo Deus requieuit, & quem Iudæi obseruarunt; aut nihil probant omnino.

Quidam me olim percontatus est, quare Deus peræquè honoraret præceptum de Sabbatho, ac præcepta moralia. Respon. Latet meratio multatum Dei actionum; & ipse edoceat (si non it) quare Deus tot vteretur verbis de non operando in die Sabbathi, & ne vel uno tantum verbulo de concionando, de orando &c. hoc tamen dico. Aequum erat, vt vna lex ceremonialis, ad minimū, poneretur inter multis leges morales in Tabulis fæderis, quando Deus pepigerit fædus cum Israëlitis iuxta tenorem vtriusq; generis legum, vt conspici potest Ex. 24. Illic legimus, quod liber in quo Moses scripsérat plurimas leges, tam ceremoniales, quam morales, vocatur liber fæderis v. 7. & ver. 8. Ecce sanguis fæderis, quod pepigit Deus vobiscum super cunctis his sermonib. Vide etiam cap. 34. a耶ル乎 decimo ad finem ver. 27. Si hoc illi non satisfecerit, vel alteri cuiquam; tunc (sicur Christus respondit quibusdam percontatoribus, Mat. 21) Dicant mihi, quare Deus graui⁹ punieret transgressionem legis ceremonialis, quam non nullarum legum moralium; & ego dicam illis, quare non minus honoraret legem ceremonialis; & legem moralem.

Rursum me percontatus est, cur ista lex ceremonialis poneretur in Tabulis fæderis potius quam alia. Respon. Ratio in promptu est; Sabbathum enim plus quam alia quævis ceremonia (dicam, plus quam aliae ceremoniæ omnes conducebat obseruationi legum moralium. Verum est, quod Dei iussu conuentus etiam fiebant in primis & ultimis dieb, festi Paschatis; sed hoc festū (sicut alia) redibat semel tantum in anno. Perpende, quod sabbatum ordinatum est multis & maximis de causis: nimirum, ad commemorandum mundi creationem: ad commemorandum liberationem ex Ægypto: vt serui & pecora re- quiescerent: vi esset signum Israëlitis: vt populus in illo conueniret ad orandum &c. vt esset umbra futurorum.

(:)

Gallo-

Ex. 21. 19.
Lev. 22. 3.
Num. 19.

10.

Ex. 31. 17.
Deut. 5. 15.
Ex. 23. 12.
Ex. 31. 13.
Lev. 23.
Col. 2.

Collocatio huius mandati inter moralia multis cessit in petram scandalis; sed immerito: passim enim coniunguntur præcepta moralia & ceremonialia in veteri Testamento; & in Leu. 23 præcepta de Sabbato & de diebus festis una collocantur. Quam incredibile est, cū omnes dies sint similis naturæ quod observatio vnius esset moralis, reliquorum vero non item? Non nihil (fateor) dici potest ad ostendendam, præceptum de Sabbato fuisse maius reliquis; sed non, fuisse naturæ dissimilis.

Obiectum. Fieri non potest, quin hoc præceptum sit partim morale: nam in Sabbato conuentus siebant ad audiendum, ad orandum &c. Responsum. Conuentus etiam siebant in diebus festis, & tamen præceptum de paschate nō erat partim morale: idem dici potest de Templo, quod vocabatur Dominus orationis. Et hic mirum videri debet, quod Deo dicente, Orabis me in Sabbato, & Orabis me in Tēplo, prius mandatum

N.B.

Nonnulli
veterum
(seri po-
soft) docue-
rū, qua-
rum, qua-
rum Deca-
logi man-
datum esse
iuxta sen-
sum spiri-
tualium
moralis, &
iuxta sen-
sum litera-
rum cere-
moniale:
sed qua-
bio est de
mandato
iuxta sen-
sum litera-
rum solum
modo.

putaretur esse magis morale, quam postquam tempus n. & locus sunt ex æquo circumstantie; & qua natura coniunxit, homines ne separent. Leges, quib. virtutes naturales præscribuntur, dicendæ sunt morales; quales sunt, Ora Deum Honora parentes, Eleemosynas facito &c. sed leges, quib. præscribitur observatio circumstantiarum, vbi præstatutus virtutes morales, dicendæ sunt circumstantiales, quales sunt, Orabis Deū in Sabbato, Orabis Deū in Tēplo, Orabis Deū cū aliis &c. Reliqui omnes typi fuerunt typi iam statim à prima institutione: rursus, ad Hebr. 4. mentio fit triplicis requietis, quarum prima est dies septimus; ver. 4. secunda, terra Canaan, ver. 8. tertia, regnum cœlorum, ver. 9. & huius tertij Sabbatismodi duo priores fuerunt typi iuxta Marloratum, & alios. Ita (vt vides) est admodum verisimile, si non certum, primum sabbatum, quod vñquam obseruatum est, fuisse typum; vel vñbram futurorum: & quomodo tunc non trepidarent fratres mei super tali fundamento qđificare? Duo sunt, quæ huius sententias auctorib. proponerem consideranda serio, & cum timore Dei: vñnum, an vlla alia Dei Lex dicenda sit partim moralis; & partim ceremonialis; Alterum, an quisquam veterum ita docuerit de hac Dei legi: nam si neutrum horum potest ostendi, proculdubio hæc secunda sententia reperiatur fuisse stupenda nouitas.

C A P . IV.

SI Deus nunc ita loqueretur ad Iudeos, Sanctificate diem septimum; quo ipse requieci ab operibus; & ad nos Christianos, Sanctificate diem

9

diem primum, quo filius meus resurrexit a mortuis: tunc si sanctifican-
tes Sabbatum suum, & nos Christiani diem Dominicum, ficeremus
ambo, quod lege naturae generali precepitur; sed quemadmodum
illi non facerent, quod nostra lege speciali sanctitur, si neque nos pre-
staremus, quod illorum lege particulari requiritur. **Quartum Decalo-**
doceat, ali-
gimandatum non potest nos ligare ad sanctificandum diem Domini. quam rem.
Naturae
dicte
deinde
per ipsius par-
semesse
suntq. i-
santifican-
tandem.
terum paucis hac de te diff. tete.

Nemo dicet, quartum Decalogi mandatum iuxta sensum spiritus-
alem vel mysticu-, nos ligare ad sanctificandum diem Dominicum si li-
get, necesse est ut hoc fiat secundum sensum literalem. **Sensus literalis**
Idem dente
mandati (ut ante diximus) sic haberet. Non facies nullum opus in die
D. lo. Pri-
septimo: & quomodo sunc poterit hoc fieri iuxta hunc sensum. deux in
Orat. de
Sabbato.
Qui huius mandati alium dat sensum in tempore legis, Et alium in tempore Evangelij, facit erro-
peuram usq. corvo non ab similem. Adens legislatoru, est mutabilis, sensu vero legu non item, &
ultra sensum lex ligare non posst.

Nonnulli docent hoc fieri tali modo, Illa verba in initio, Mem-
to ut Sabbatum sanctifices, sunt, ut dicunt mandatum ipsum (quae é-
nim sequuntur, ad explicationem pertinent:) & hic vocabulum, Sab-
batum, accipi volunt sensu generali. Respon. Agnosco illa verba in
initio, ut dicitis, esse mandatum ipsum: sed non probo, quod vocabu-
lum, Sabbatum, accipitis generali sensu, & sic ponitis discrimen inter
Sabbatum & diem septimum. Rat. 1. Tunc vocabulum istud sumere-
tur alio atque alio sensu, nam postea sumendum est sensu particulari:
Et requieuit die septimo, quare benedixit dies Sabbati. Hic Dei re-
quies in die septimo est ratio, quare Deus benedixit diei Sabbati; &
non potest esse ratio benedicendi vlli diei hebdomadis, praeterquam
septimo. Supponatur, quod similem haberemus loquitionem in no-
nno Testamento, hanc videlicet; Et resurrexit die primo, quare benedi-
xit diei Resurrectionis: quis nullum poneret discrimen inter diem pri-
mū & diem Resurrectionis in hac loquitione? Rat. 2. Dicitur Gen. 2.
quod Deus benedixit diei septimo (nō, Sabbato) & iā, quartū Decalogi
mandatum fuisse generalius hāc benedictione, non est imaginandū.

M. Cleaverus vult hoc fieri tropo, quo pars una ponitur pro reli-
quis: dicit, plus inesse semper in preceptis ac interdictis, quam ver-
bis exprimitur Respon. Agnosco, plus inesse in reliquis nouem pre-
(:) a ceptis

*In tempore ceptis, quam verbis verbis exprimitur: sed hic, in 4. præcepto , quæd
legis etiam exprimitur verbis, non inest. Est tropus, vocatus Syncedoche, quando
hoc præceptum fuisse pars una ponitur pro reliquis: sed quando pars nulla ponitur pro reli-
quis, quo tandem nomine appellandus est tropus ille? Nam hoc, San-
ctifica diem septimum, quo ego requieui, non est iam pars vlla legis
moralis; & tamen hoc (quoad substantiam) est totum id , quod Deus
loquitus est è Monte Sinai.*

*Non potest, nisi quæd
nouum in-
ueniri si
gandi mo-
dum se-
cundus
quem nul-
la Dei vel
dex unque
ligatis.* Multa, fateor (Christiane Lector) diei possunt, tam ab illis, quam à
me in hac controuerchia, quæ aliquam præferant probabilitatem: sed
duo sunt eiusmodi, quæ te veritatem amplecti , & mihi assentire vel
inuitum cogunt. Vnum est quod præceptum de Sabbato non potest
nos ligare ad sanctificandum diem Dominicum : alterū est, quod si
possit, non tamen ligaret, quoniam deletur , Col. 2. his addatur con-
lensus antiquitatis, & (vti spero) non opus eit pluribus: tunis iste tri-
bominium geminus abrampi nullo modo potest.

C A P . V .

Diu multumque annixus sum efficere, ut veritas in hac re patefie-
ret, idq; ob has rationes præcipue, quæ sequuntur.

1. Ut nos Christiani vmbrae obseruator es fuisse non reperiatur.
Circa vmbram vel ceremoniam quatuor sunt consideranda: primum
est cognitio, quod sit vmbra: secundum est obseruatio protali: tertium
est obseruatio in obedientiam legis Mosaicæ: quartum est obseruatio
iuxta legem illam plena ac perfecta. Iam, qui obseruat diem , locum,
vel aliud quippiam in obedientiam ipsius legis Mosaicæ (quod est
præcipuum) vereor , ne vmbra obseruator fuisse reperiatur. Obiect: Ad
hoc requiritur cognitio, quod sit vmbra, & obseruatio pro tali. Re-
spon. Tunc verisimile est, iudeos ipso non fuisse vmbrae obseruator-
es: fieri enim non potest, ut obseruarint Sabbatum, non ilunium , &
festa, pro vmbbris futurorum nisi prius cognouissent fuisse tales ; & iā
huiusmodi cognitione destitutos fuisse iudeos, probabile est. Primo,
quoniam nullus est contextus in veteri Testamento, qui hoc dare do-
cer. Secundo, quoniam iudei, qui credebant, erant omnes accensi ze-
lo legis. Obiect. Ad hoc requiritur obseruatio iuxta legem plena ac
perfecta. Respon. Si iudeus sanctificaret ultimum diem mensis in
obe-

¶

obedientiam præcepti de nouilunio ; nonne tu ramen dices, illum obseruare ceremoniam , & iudaizare ? Imo & obstupeſceres, quod arbitraretur se implere legem nouilunij colendo diem mensis ultimum; quemadmodum ille obstupeceret (ſciceret) quod tu arbitris te implere legem ſabbati colendo diem primum ſeptiganaz.

2. Ut nos Christiani in die Dominico cibos coquamus lectos inſternamus, domos purgemos &c, absque omni dubitatione ; Quicquid enim non eſt ex fide, peccatum eſt. Hæc , & ſimilia opera com- muniter fiunt à nobis omnibus; ſed paucissimi (ſat lecio) probare poſſunt eſte licita.

Ad hoc probandum adducitur textus ille, Mat. 11. 1. ed illud Dilicipulorum factum erat extraordinarium, & in ſimili cauſa neceſſitatis licuit Iudeis ſpicas vellere. Rurſus, obrenditur illud , Mat. 2. 27. &, Mat. 12. 7. ſed ſabbatum propter hominem factum eſt, & Deus voluit misericordiam & non ſacrificium, etiam in tempore legis.

Multi dicunt, ſabbatum respectu ceſſationis ſtrictæ fuile ceremo- niale: led oſtentat oportet, vbi Deus ita dicit, atq; etiam maniſtō; a- lioqui non poterit homo plene certus eſt in animo ſuo. ſabbatum, nouilunium, & dies festi, erant omnes proculdubio vmbra futuro- rum uno eodemq; reſpectu; ac proinde ſabbatum non erat vmbra re- ſpectu ceſſationis ſtrictæ, nam in diebus festis aliquod opus permi- batur, Ex. 12. 16 (ſabbatum erat vmbra, quatenus erat ſabbatum, vel dies ſanctificatus; & ſic de reliquis ſentiriendum eſt. In tempore legis cibis diſtabat à cibo, dies à die, & locus à loco; & huius diſtantia re- ſpectu erant omnes vmbra vel ceremonia).

Certò certius eſt, hoc no poſſe probari, niſi ex illo contextu, Col. 1. Christus deleuit rituum chirographum, id eſt, præcepta de ſabbato, de nouilunio, de festis &c. & vbi non eſt lex, ibi nec transgressio eſt.

3. Ut ministri verbi Dei non ſuperadifīcēnt poſthac ſuper funda- mentum ligna, ſēnum, ſtipulam: magnopere dolendum eſt , quod tamdiu ſuperadifīcarint, quæ ignis in die illo Domini exuret.

Et de Iudeorum ſabbato hæc dixiſſe ſufficiat; nunc pauca addam de nostro-die feſto.

C.A.P. VI.

De die Dominico.

Ecclēsia Christi constabat ex Iudeis & Gentibus: & quantum ad Iudeos atque Hierosolymam incolentes, non est dubium, quin multorum annorum spatio eundem obseruarint diem, quem antea obseruare soliti sunt; erant enim omnes accensi zelo legis. Si baptizamus apud eos non sufficeret loco circumcisōnis, quomodo dies Dominicus sufficeret loco Sabbati? Imò, Iacobas & presbyteri nondum docuerant populum, legem mandatorum in ritibus positam esse: abolitam, id quod ex verbis eorum colligere licet; dicunt enim Paulo, sunt nobis virtus quatuor voto obnoxij &c. Præterea, cum Iudei increduli ita succenserent Christo propter grabbati in sabbato portationem, & D. Paluo propter Templi profanationem ut suspicabantur; non sinecent proculdubio Sabbathum & alios dies festos à Christianis profanari, quamdiu res publica eorum steterit iacolumis. Est igitur extra controversiam, quod Ecclesia Hierosolymitana diu obseruarit sabbatum, & non facile adducat ut credam, ipsam, præter hos dies in lege prescriptos, etiam Dominicū sanctificasse, & sic ab operibus quicunque bis in unaquaque hebdomade.

Ad Gentes in Christum credentes quod attinet, verisimile est, ad tempus non conuenisse uno die potius quam alio sed viginti demum post annos nonnullis in locis (ut colligitur ex 1. Cor. 16. & Act. 10.) conuentus fiebant die hebdomadis primo; qui mos à quo fluxit, incertum est, nec multum refert, nam certe cōprobatus fuit ab Apostolis; imo & Christus ipse comprobasse videatur ex eo quod legimus Apoc. 1. Post alteros quadraginta annos dies ille obtinuit nomen Dominicū; quod nomen si inditum fuisset, quando Paulus scripsit priorem ad Cor. Epistolam, & Lucas Acta Apostolorum probabile est, ab eorum altero fuisse usurpatum; & tamen non est improbabile ita nominari diem quam primum celebris habet, cœpit.

Consentiant omnes pīj ac docti (quantum scio) diem hunc Dominicū esse sanctificandum; sed tamen est hic etiam aliqua discrepancia inter theologos. Nonnulli enim volunt, diem Dominicū esse mandatum Christi vel Apostolorum, plus habet autoritatis quam multæ aliae ut pote ab Apostolis profecta Vido Zanch. Red. de trad. Ecclēs. thes. 6.

Posterioris sententia confirmationis

Posterior sententia fuit Ecclesia primitiva, ut ex sequentibus patet. *Iust. Mar.*
 Conuentus autem hos die solis facimus; quoniam ^{17. in Apol.} hac die primum
 Deus, depulsa tenebris, formataque materia, mundum creauit: Iesus Christus quoque noster Servator, eadem die resurrexit a mortuis. Si Iudas redderet rationem quare ipsi conueniunt die Sabbati; nonne haec esset, quoniam Deus ita præcepit patribus nostris? Iustinus olim scripsit, ut audistis: sed quomodo non nulli scriberent hisce temporibus. Conuentus autem hos die Solis facimus, quoniam Deus præcepit Sabbathum sanctum, & Apostoli transtulerunt sanctificationem Sabbathi in hunc diem:

Constantinus imperator concessit rusticis, ut diebus Dominicis agrorum culturae, prout ipsi viderint fore necessarium inseruirent. In cod. tit. 12. de feriis.

Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos: nos quoque simile crimen incurrimus, quartam Sabbathi obseruantes, & Paracceuen, & diem Dominicum, & ieunium Quadragesime &c. vide locum, & nota, quod non affert rationem peculiarem pro obseruatione diei Dominicæ.

Ad huius sententiae confirmationem, hæc breuiter propono consideranda.

1. Nusquam legitur, Christum vel Apostolos præcepisse obseruationem diei Dominicæ; & proinde credendum est, non præcepisse.

2. Nusquam legitur, Christum vel Apostolos reprehendisse negligi huius diei. Neque Gentibus, neque Christianis vñquam vitio vertitur, quod non obseruat dies; quāvis multa peccata particularia, tamen Gentium, quā Christianorū, enumerātur. Rom. 1. 2. Tim. 3. Gal. 5. &c.

3. Alius quidem estimat diem præ die; alius autem per et quæ estimat quemuis diem. Vnusquisque in animo suo plene certus estos, Rom. 14. 5. Iam; qui per et quæ estimabat quemuis diem, per et quæ se gerebat quo quis die: & hoccine tolerasset Apostolus, si aliquius diei obseruatio ad nos spectaret?

4. Diuus Paulus reprehendit Galatas propter dierum obseruationem: & scribens ad Romanos & Colossenses, loquitur de diebus non secus ac de cibis. Apud hos non fuit vñquam antea: Galatas se transtulerant in aliud Euangellum: erat igitur ei sapientia occasio satis opportuna ostendendi mentem in hac doctrinæ parte ad plenum, & tamen nun-

nunquam insinuat vel minimam discrepantiam inter diem & diem neque inter dies & cibos.

Perpende iam, utrum Christus & Apostoli aliquid potuerant amplius facere quam fecerunt, ut nos Christiani sciremus, non esse religione in dierum observatione collocandam. Non est regnum Dei et cetera vel potus (dies vel locus) sed iustitia, & gaudium per Spiritum sanctum; Rom:14. 17.

Prioris sententia confutatio.

Christum praecipisse observationem diei Dominici, inde colligitur quod in illo apparuit Discipulis, misit Spiritum sanctum &c. Respon. Hoc est adeo fruolum, ut indignum prouersus sit, cui respondeatur. Christus ita dixit, vel non si dixit; cur reticerent Evangelistæ? Si non, quis credit voluisse, ut dies ille sanctificetur?

Apostolos praecipisse observationem diei Dominicæ, colligitur ex illis contextib', 1. Cor. 16. Act. 20. Reu. 1. Respon. Illi contextus nihil docent amplius, quam quod supra scriptum est, nimirum; Diem Dominicum cœpisse tunc temporis haberi celebrem, & ab Apostolis fuisse modum illum conueniendi in hoc die comprobatum.

Interpres sacrae scripturae dat sensum illius, sicut illi fecerunt, Nehem: 8. non addit sensum è suo cerebro, sicut ille facit, qui dicit, Christum vel Apostolos praecipisse observationem diei Dominici, verba enim sacrae scripturae non continent hunc sensum, ut cuius pater, Obiect. Tamen ex verbis certò colligitur, Christum vel Apostolos ita praecipisse. Respon. Imo, incertissime: pauci enim docti hoc colligunt. Oportet eum, qui plus vult credi, quam verba sacrae Scripturae in se continent, certissimum esse, quod sit ultra omnem contradictionem; vt si quis mihi dicat, Ibi est ignis, ego addam ultra, ibi est calor. Qui dat sensum alienum, tamen aliquo modo se poterit excusare ignorantia: qui vero addit sensum è suo cerebro non poterit ita se excusare, sed procul dubio tenebitur arrogantiæ intolerabilis, vt qui profiteatur se civitate mentem Domini ultra quam ipsius verba indicant. Nemo nobis persuadeat, verbum Dei verborum laborasse penuria, vel illorum fuisse parcum.

Calui. Inst.

b. 2. cap. 8.
fol. 31.

Dies Dominie à nobis celebrandus est iuxta morem Ecclesie primitive & constitutiones huius Ecclesie Anglicanæ: sed abesse debet à Christianis superstitione dierum observationis, quæ ut absit, fixit

Deus, cui honor & gloria in secula seculorum. Amen.

REPRODUCED FROM THE COPY IN THE
HENRY E. HUNTINGTON LIBRARY

FOR REFERENCE ONLY. NOT FOR REPRODUCTION